

Alkoholiseaduse, alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Alkoholiseaduse, alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärk on lõpetada riikliku alkoholiregistri (AR) tegevus ning vähendada sellega alkoholi käitlejate halduskoormust. AR-i kaotamine on üks bürokraatia vähendamise ettepanekutest, mis esitati peaministri ettevõtjate nõukojale. Otsus kaotada AR võeti vastu Vabariigi Valitsuse 8. mai 2025. aasta majanduskabineti nõupidamise istungil.

Seoses AR-i kaotamisega tunnistatakse alkoholiseaduses (AS), alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduses (ATKEAS) ning riigilõivuseaduses (RLS) kehtetuks kõik AR-i toimimisega seotud sätted. Kavandatud muudatuse tulemusena vabaneb ressurss, mis praegu läheb AR-i ülalpidamiseks (86 200 eurot). Personalikulu on võimalik edaspidi suunata teistesse järelevalve tegevustesse ning AR-i sulgemise ja andmete arhiveerimise kulutused saab katta seniste AR-i tehnilise haldamisega seotud ressursside arvelt, mistõttu puudub vajadus näha AR-i sulgemisega seotud toiminguteks ette lisavahendeid riigieelarvest. Samas jääb edaspidi riigieelarvesse laekumata AR-i kannete tegemiseks tasutav riigilõiv, mis 2024. aasta andmetel oli 114 218 eurot.

Ettevõtjad peavad kõikide AR-i kannete puhul tasuma riigilõivu ning kande tegemiseks esitama koos taotlusega laborikatse protokoll, etiketi näidise, tollideklaratsiooni ja muud dokumendid. 2024. aasta andmetel võisid uue registrikandega kaasnevad kulud ettevõtjale olla arvestuslikult vahemikus 3236–15 192 eurot. AR-i kaotamisega kaasneb ettevõtjatele ajaline ja rahaline kokkuhoid registrikande tegemise taotlemise arvelt, lisaks annab see võimaluse uusi tooteid kiiremini ning väiksemate kuludega turule viia.

AR likvideeritakse 1. juulil 2026. aastal ja AR-i andmed ja registritoimikud kantakse PTA arhiivi, kus neid säilitatakse kümme aastat registriandmete kehtetuks tunnistamisest arvates. Arhiveeritud avaandmetele pääseb ligi Andmete teabevärava kaudu. Arhiivi kantud mitteavalikele dokumentidele (veini liikumise aruanded, toote- ja etiketinäidised) tagab registripidaja juurdepääsu õigustatud huvi korral päringute alusel. Pärast säilitustähtaja möödumist registriandmed kustutatakse.

Seoses AR-i kaotamisega puudub edaspidi vajadus säilitada senist volitatud laborite süsteemi. Alkoholi käitlejatel on võimalik enesekontrolli raames võetud proovide analüüsimiseks valida endale kõige sobivam teenusepakkuja ning edaspidi puudub neil kohustus kasutada just volitatud labori teenuseid. Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA), kes vajab riikliku järelevalve tegemisel võetud proovide analüüsimiseks asjakohast laboriteenuse pakkujat, volitab selleks asjakohase labori, algatades labori volitamiseks haldusmenetluse, et tagada volitamise süsteemi paindlikkus ning eesmärgipärasus.

Lisaks tunnistatakse kehtetuks kohustus koostada ja esitada veini liikumise aruanne. Euroopa Liidu (EL) vahetult kohalduvatest õigusaktidest tuleneb veini käitlevatele ettevõtjatele kohustus pidada arvestust ekspordiks, hulgimüügiks ja jaemüügiks suunatud veini kohta ning valdkonna pädevale asutusele, kelleks Eestis on PTA, tuleneb kohustus pidada järelevalvet veini käitlevate

ettevõtete üle. Need õigusaktid ei kohusta ettevõtjaid regulaarselt esitama veini liikumise kohta aruandeid pädevale asutusele, mistõttu loobutakse veini liikumise aruande esitamise nõudest, vähendades sellega veini käitlevate ettevõtjate halduskoormust. Riigi toidu- ja sööda käitlejate registri (RTSR) andmeid on võimalik kasutada arvestuse pidamiseks nende ettevõtjate üle, kellel on eelnimetatud kohustus.

Sihtrühmaks on alkoholi käitlejad (üle 500), kes taotlevad alkoholi registrikannet, veini käitlevad ettevõtjad (30), AR-i volitatud töötleja ja pädevuse piires riikliku järelevalve teostajad. Kõige suurem AR-i andmete kasutaja on Maksu- ja Tolliamet (MTA), kes impordib AR-ist andmeid kange alkoholi kohta maksumärkide infosüsteemi (MAIS). MAIS saab x-tee kaudu AR-ist andmed toote nimetuse, alkoholisisalduse ja mahu kohta ning võrdleb järelevalve käigus registris olevaid andmeid kontrollitava kaubaga. Erasektorist kasutavad registrit peamiselt kaubandusega tegelevad ettevõtjad, kes registreerivad AR-is enda toodetud või teisest riigist Eestisse toimetatud alkohoolseid jooke enne nende turule toomist ning pikendavad varem tehtud registrikandeid, kui nende kehtivus hakkab lõppema, et säiliks luba jätkata asjakohaste registreeritud alkohoolsete jookide müüki.

Eelnõuga kavandatu toetab „Eesti 2035“ alaeesmärkide „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“ ja „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ saavutamist, sest eelnõuga kavandatu vähendab halduskoormust.

1.2 Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna peaspetsialist Anne Laura Laur (annelaure.laur@agri.ee, 625 6296) ning sama osakonna valdkonnajuht Katrin Lõhmus (katrin.lohmus@agri.ee, 5673 0024) ja valdkonnajuht Maia Radin (maia.radin@agri.ee). Eelnõule ja seletuskirjale on juriidilise ekspertiisi teinud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Diana Rammul (diana.rammul@agri.ee). Keeleliselt on eelnõu ja seletuskirja toimetanud sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (leenikohal@agri.ee).

1.3 Märkused

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse 8. mai 2025. aasta majanduskabineti nõupidamise istungile esitatud memorandumiga, mille alusel võeti vastu otsus kaotada AR.¹

AR-i tegevuse lõpetamine ei ole seotud EL-i õiguse rakendamisega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Eelnõus kavandatakse muudatused AS-i (RT I, 09.01.2025, 20), RLS-i (RT I, 08.07.2025, 66) ning ATKEAS-i (RT I, 12.07.2025, 3) kohta.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

2. Seaduse eesmärk

Seaduse peamine eesmärk on kaotada AR, vähendades sellega alkoholi käitlejate halduskoormust.

AR loodi Vabariigi Valitsuse 7. juuni 1994. a määrusega „Eestis toodetava ja Eestisse imporditava alkoholi markide andmepanga pidamise eeskirjad”², mille eesmärk oli koguda ja

¹ Vabariigi Valitsuse majanduskabineti nõupidamine 08.05.2025.

² [RT I 1995, 05, 43](#)

hallata teavet Eesti turul oleva alkoholi kohta ning kontrollida enne turule lubamist laboratoorselt alkoholi kvaliteeti ja ohutust. Praegu on registri ülesandeks koguda, töödelda ja säilitada andmeid alkoholi kohta ehk pidada Eesti turul olevate alkohoolsete jookide nimistut. Registrikannetest ei selgu registreeritud alkoholi partiipõhiseid ega koguselisi liikumisi. AR-i pidamise kohustus ei tulene EL-i õigusest, samuti ei ole AR-i andmed PTA-le vajalikud alkoholi nõuetekohasuse järelevalve tegemiseks. Enne registrikande tegemist kontrollitakse esitatud dokumentide vastavust nõuetele, kuid üldjuhul ei kontrollita tootenäidiste ega alkoholi laboratoorsete analüüsides õigsust. Küll aga kontrollib PTA pisteliselt registrikande taotlustel märgistuse nõuetekohasust ning MTA, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) ning Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) kontrollivad vajadusel järelevalve käigus toodete vastavust AR-i andmetele. Samas on MTA-le, TTJA-le, PPA-le ja valla- või linnavalitsusele oluline teave alkoholi käitleja kohta ja teatav toodet iseloomustav teave kättesaadav ka teistest andmekogudest, eelkõige saatelehtede või -dokumentide vahetamise süsteemidest ja andmebaasidest (tabel 1).

Eestis toodetud ja Eestisse toimetatud alkoholi kohta andmete kogumine ja säilitamine AR-is on praeguseks oma vajaduse minetanud ning koormab põhjendamatult nii ettevõtjaid kui ka PTA-d, kes on registri pidaja, seega tunnistatakse registri tegevuse lõpetamiseks kõik AR-i käsitlevad sätted kehtetuks.

Toiduohutuse ja turukorralduse nõuete riikliku järelevalve üldised põhimõtted tulenevad EL-i õigusest ning järelevalve toimub riskipõhiselt. Riskitaseme määramiseks hinnatakse tegevusvaldkonda ning tootmise ja toodangu riske, mille põhjal koostatakse järelevalveplaan ning koos sellega proovivõtuplaan. Alkoholi nõuetekohasuse eest vastutab alkoholi käitleja, kes peab muuhulgas nõuetekohaselt dokumenteerima ka igasuguse alkoholi liikumise.

AR-i kande tegemiseks esitatakse koos taotlusega PTA-le (AR-i volitatud töötleja) volitatud labori väljastatud katseprotokoll. Sellisteks laboriteks, kes väljastavad asjakohaseid katseprotokolle, on valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga volitatud laborid, EL-i teises liikmesriigis volitatud laborid ning EL-i välises riigis volitatud laborid. Seoses AR-i kaotamisega puudub vajadus säilitada olemasolevat volitatud laborite süsteemi. Alkoholi käitlejatel on võimalik enesekontrolli raames võetud proovide analüüsimiseks valida endale kõige sobivam teenusepakkuja ning edaspidi puudub neil kohustus kasutada just volitatud labori teenuseid. PTA vajab riikliku järelevalve tegemisel võetud proovide analüüsimiseks asjakohast laboriteenuse pakkujat, seetõttu täiendatakse seadust sättega, mis käsitleb riikliku järelevalve tegemisel võetud proovidest asjakohaste analüüsides tegemist PTA volitatud laboris. Labori volitamiseks algatab haldusmenetluse PTA.

Komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 2018/273³ kohaselt peab liikmesriik koostama ja ajakohastama nimekirja ettevõtjatest, kes on kohustatud oma veinitoodete üle arvestust pidama, või liikmesriik võib kasutada muuks otstarbeks koostatud asjakohaste ettevõtjate nimekirja nimetatud määruse kohaldamisel. Seni on selle nimekirjana kasutatud AR-i ning muud puuduvad andmed on kogutud veini liikumise aruannetega. AR-i kaotamisel ei ole edaspidi veini käitlevatel ettevõtjatel vajalik esitada veini liikumise aruandeid PTA-le, mis vähendab ettevõtjate halduskoormust, kuid ettevõtjad peavad endiselt pidama arvestust oma käideldavate toodete üle ning PTA kontrollib asjakohase sagedusega nõude täitmist. PTA-l on võimalik kasutada RTSR-i andmeid arvestuse pidamiseks nende ettevõtjate üle, kellel on kohustus pidada arvestust oma veinitoodete üle.

³ Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2018/273, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1308/2013 viinapuude istutuseks antavate lubade süsteemi, istandusregistri, saatedokumentide ja sertifitseerimise, sissetulevate ja väljaminevate kaupade registri, kohustuslike deklaratsioonide, teavituste ja teabe avaldamise osas, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 asjakohase kontrolli ja karistuste osas ning millega muudetakse komisjoni määrusi (EÜ) nr 555/2008, (EÜ) nr 606/2009 ja (EÜ) nr 607/2009 ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 436/2009 ja komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/560 (ELT L 58, 28.02.2018, lk 1–59).

Eelnõu menetlus on kiireloomuline, arvestades Vabariigi Valitsuse otsust kaotada AR ja selleks kavandatud tähtaega. AR-i tegevuse lõpetamist ja sellega seonduvat on analüüsitud AS-i muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuses (VTK). VTK toimiku number eelnõude infosüsteemis oli 18-1065⁴. VTK saadeti kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ja Justiitsministeeriumile.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millest esimeses tehakse muudatused AS-is, teises ATKEAS-is, kolmandas RLS-is ning neljandas sätestatakse seaduse jõustumisaeg.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse AS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks AS-i § 1 lõiked 4 ja 4¹, § 4 lõike 1 punktid 2, 4 ja 5 ning lõige 3. Kehtiva AS-i § 1 lõike 4 kohaselt on volitatud labori puhul tegu alkoholianalüüside tegemiseks akrediteeritud laboriga, mis on saanud õiguse tegutseda volitatud laborina. Volitatud laborina käsitatakse ka EL-i teises liikmesriigis asuvat laborit, millele on andnud õiguse teha alkoholianalüüse teine liikmesriik, ja EL-i välises riigis asuvat laborit, mille õigusest teha alkoholianalüüse on teatanud Euroopa Komisjon. Volitatud laborina tegutsemise õiguse andmise, muutmise, peatamise ja kehtetuks tunnistamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus. Need sätted on eeskätt seotud AR-i registrikande tegemisega. AS-i § 10 kohaselt tuleb tarbijapakendis alkohoolse joogi või tarbijapakendisse pakendamata alkoholi kandmiseks AR-i koos asjakohase taotlusega esitada PTA-le (AR-i volitatud töötleja) volitatud labori väljastatud katseprotokoll. Seega olid kehtiva õiguse kohaselt sellisteks laboriteks valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga volitatud laborid, EL-i teises liikmesriigis volitatud laborid ning EL-i välises riigis volitatud laborid, kes väljastasid asjakohaseid katseprotokolle, mis esitati koos muude andmetega AR-i kande tegemiseks. Seoses AR-i kaotamisega puudub vajadus säilitada olemasolevat volitatud laborite süsteemi. Alkoholi käitlejatel on võimalik enesekontrolli raames võetud proovide analüüsimiseks valida endale kõige sobivam teenusepakkuja ning edaspidi puudub neil kohustus kasutada just volitatud labori teenuseid. PTA vajab riikliku järelevalve tegemisel võetud proovide analüüsimiseks laboriteenuse pakkujat ning eelnõuga kavandatakse kehtestada nõuded riikliku järelevalve tegemisel võetud proovidest asjakohaste analüüside tegemise kohta, mis on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1308/2013⁵.

AS-i § 4 lõike 1 punktide 2, 4 ja 5 kohaselt peab Eestis käideldav alkohol olema kantud AR-i, vastama AR-i kandmisel esitatud katsetulemuste protokollis või sertifikaadis (*katseprotokoll*) märgitud näitajatele ning tarbijapakendi ja selle märgistuse poolest AR-i kandmisel esitatud tootenäidisele. AS-i § 4 lõike 3 kohaselt sätestab katseprotokollis sisalduvate andmete loetelu valdkonna eest vastutav minister.

AS-i § 4 lõike 1 punktides 2, 4 ja 5 ning lõikes 3 sätestatud nõuded on seotud AR-i kannete tegemisega ning tulenevalt AR-i kaotamisest ei ole kõnealused nõuded edaspidi vajalikud.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse AS-i § 4 lõiget 4, mis sätestab tingimused juhtumitele, kus käideldav alkohol ei pea vastama AS-i § 4 lõike 1 punktides 1–5 kehtestatud nõuetele. Sättes tehakse üksnes tehniline muudatus, arvestades, et eelnõuga kavandatakse AS-i § 4 lõike 1 punktid 2, 4 ja 5 kehtetuks tunnistada.

⁴Eelnõude infosüsteem (EIS). Alkoholiseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus, 17.10.2018. <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/e4803d49-ce2d-407b-abb8-9d9f951a1c1cfb>.

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347 20.12.2013, lk 1–671).

Eelnõu § 1 punktiga 3 tunnistatakse tulenevalt AR-i kaotamisest kehtetuks AS-i § 4 lõike 4 punkt 5, § 6 lõiked 1–3 ja 6, seaduse 2. peatüki 3. jagu ning § 17 lõige 2.

AS-i § 4 lõike 4 punkti 5 kohaselt ei laiene alkoholi määratlemise, kirjeldamise ja müügiks esitlemise nõuded EL-i alkoholile, kui see alkohol on tootenäidis, mis esitatakse asjakohasteks analüüsideks volitatud laborile uuringute tegemiseks või AR-i volitatud töötlejale registrikande tegemiseks või kui see alkohol esitatakse tutvumiseks ettevõtjale, kes tegutseb jae- või hulgikaubanduse või tootlustamise tegevusalal ning kelle majandustegevuse registri (MTR) andmetes on asjaomase alkoholi määratlus. Samuti ei pea selline EL-i alkohol olema kantud AR-i, vastama AR-i kandmisel esitatud katseprotokollis märgitud näitajatele ega tarbijapakendi ja selle märgistuse poolest AR-i kandmisel esitatud tootenäidisele.

AS-i § 6 sätestab tingimused piiratud käitlemiseks lubatud alkoholi käitlemisele. Paragrahvi 6 lõike 1 kohaselt võib aktsiisilao tegevusluba omav ettevõtja alkoholi toota katsetuste käigus enne AR-i kandmist, et teha selle alkoholi edasiseks käitlemiseks vajalikud toimingud või taotleda nende toimingute tegemist. Paragrahvi 6 lõigete 2 ja 3 kohaselt võib jae- või hulgikaubanduse või tootlustamise tegevusalal tegutsev ettevõtja käidelda alkoholi, mis esitatakse AR-i volitatud töötlejale registrikande tegemiseks või volitatud laborile analüüside tegemiseks ning toote tutvustamiseks kolmandale isikule (*tootenäidis*). Paragrahvi 6 lõige 6 sätestab, et AR-i kandmata alkoholi, mis on tootenäidisena või volitatud laborile analüüside tegemiseks imporditud või teisest liikmesriigist Eestisse toimetatud, võib kasutada vaid selle alkoholi kohta koostatud tollideklaratsioonis või saatelehes märgitud otstarbel. Kuna AR kaotatakse, siis tunnistatakse kõnealused sätted kehtetuks.

Ettevõtjad saavad jätkata katsetuste käigus alkoholi tootmisega. Samuti võivad ettevõtjad importida või teisest liikmesriigist Eestisse toimetada alkoholi tootenäidiseid või labori analüüsideks saadetud alkoholi. AS-i § 3 lõike 3 kohaselt säilib ettevõtjatel keeld käidelda alkoholi, kui MTR-i andmetes märgitud tegevuskoha osas puudub asjaomase alkoholi määratlus AS-i § 2 lõigetes 2 ja 4–7 sätestatu kohaselt (piiritus, õlu, kange või lahja alkohol, vähese etanoolisisaldusega alkoholne jook).

AS-i 2. peatüki 3. jagu sätestab AR-i toimimise alused ning registrikannete taotlemise ja tegemise tingimused. AR-i pidamise kohustus ei tulene EL-i õigusest. AR loodi 1994. aastal eesmärgiga koguda ja hallata teavet Eesti turul oleva alkoholi kohta ning kontrollida enne turule lubamist laboratoorselt alkoholi kvaliteeti ja ohutust. Praegu kasutatakse registrit registreeritud alkoholi käsitleva teabe töötlemiseks ning riikliku järelevalve käigus tootenäidiste võrdlemiseks, kuid mitte enam alkoholi kvaliteedi ja ohutuse tagamiseks.

Toiduohutuse valdkonnas tehakse järelevalvet riskipõhiselt ja korrapäraselt asjakohase sagedusega. Ettevõtted jaotatakse riskitaseme järgi ning ettevõtte kontrolli sagedus sõltub määratud riskitasemest. Iga käitleja riskitaseme määramisel hinnatakse käitleja tegevusvaldkonda ning tootmisprotsessi ja toote ohutust. AR-i registrikannete arv on üheks teguriks, millest PTA juhindub alkoholi valdkonna järelevalveplaanide koostamisel ja riskitaseme määramisel. Juhtumipõhiselt võrreldakse ka järelevalve käigus võetud näidiseid AR-i andmetega. AR-i andmed ei ole aga alkoholi koostise ja kvaliteedi ning märgistamise järelevalve tagamiseks vajalikud ning PTA saab kavandada järelevalvet muule teabele tuginedes, näiteks MTR andmed, ettevõtte suurus ja tootmiskaht, käideldava alkoholi liik, tarbijakäitumine, eelnevad järelevalvetulemused, teiste riikide järelevalve ja uuringute tulemused, tarbijate või konkurentide vihjed ja muud. Alkoholi nõuetekohasuse eest vastutab alkoholi käitleja, kes muuhulgas dokumenteerib ka igasuguse alkoholi liikumise. Riik kontrollib nõude täitmist asjakohase sagedusega.

Lisaks PTA-le kasutab AR-i andmeid kõige enam MTA. MAIS kasutab x-tee kaudu AR-i andmeid (toote nimi, alkoholisisaldus ja maht) ning MTA võrdleb järelevalve käigus tooteid AR-i andmetega. TTJA ja PPA võrdlevad juhtumipõhiselt järelevalve käigus võetud näidiseid AR-i kantud kirjelduste, fotode või esitatud etikettidega, kuid selliseid järelevalvetoiminguid tuleb ette harva. Nende asutuste jaoks oluline teave alkoholi käitleja ja teatav toodet iseloomustav teave on lisaks AR-ile kättesaadav ka teistest andmekogudest, eelkõige saatelehtede või -dokumentide vahetamise süsteemidest ja andmebaasidest (tabel 1). Avaliku teabe seaduse⁶ § 43³ kohaselt on keelatud asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid. Lisaks põhjustab sarnaste andmete esitamine mitmesse andmekogusse põhjendamatut halduskoormust ning ressursikulu. Seetõttu on AR-i kaotamine põhjendatud ning Eestis toodetud ja Eestisse toimetatud alkoholi kohta andmete kogumine, töötlemine ja säilitamine ei ole sellisel kujulik vajalik ega asjakohane.

Tabel 1. AR-is säilitatud andmete kattuvus teistes registrites või andmebaasides talletatud andmetega

Andmed AR-is	Andmed teistes registrites
Taotleja ehk toote tootja või maaletooja nimi ning kontaktandmed (telefon, faks või elektronposti aadress)	MTR; äriregister, RTSR; aktsiisikaupade liikumise kontrollisüsteem (EMCS); impordi tollideklaratsioonide töötlemise süsteem (Impulss); automatiseeritud ekspordisüsteem (AES); transiidi automatiseeritud andmevahetuse süsteem (NCTS); tolli- ja aktsiisilubade süsteem (LUBA)
Aktiisilao tegevusloa nr, kui registrikande tegemist taotleb selle alkoholi tootja	LUBA; EMCS; siseriiklik aktsiisisaatedokumentide haldamise elektrooniline süsteem (SADHES); MAIS; aktsiisilaopidajate register (SEED); aktsiisideklaratsioon (ADEK)
Tegevusloa otsuse tegemise kuupäev ja number toiduseaduse ⁷ (ToiduS) tähenduses, kui registrikande tegemist taotleb selle alkoholi tootja	RTSR ja MTR
Majandustegevuse registreerimise nr	
Toote (alkohoolse joogi) nimi	EMCS; Impulss; AES; SADHES; MAIS*
Toote liik (nt viski, viin, õlu jne)	EMCS, SADHES, MAIS*, AES; ADEK; SEED
Tootja nimi ning võimaluse korral aadress ja kontaktandmed (telefon, faks või elektronposti aadress)	Impulss; AES; RTSR
Tootjamaa	Impulss; AES
Importija nimi ning võimaluse korral aadress ja kontaktandmed (telefon, faks või elektronposti aadress) imporditud veini puhul	Impulss; AES
Tarbijapakendi maht tarbijapakendisse pakendatud alkoholi puhul	EMCS; SADHES; Impulss, AES; MAIS*; NCTS
Toote etanoolisisaldus	EMCS; SADHES; Impulss; AES; MAIS*

⁶ RT I, 05.07.2025, 3

⁷ RT I, 01.07.2025, 4

Toote kaheksakohaline kood vastavalt kombineeritud nomenklatuurile	EMCS; SADHES; Impulss; AES; NCTS
Tarbijapakendi või pakendi maht	EMCS; SADHES; Impulss; AES
Tarbijapakendi või pakendi materjal	Tegemist ei ole alkohoolse joogi märgistuse kohustusliku teabega AS-i § 15 lõike 1 tähenduses. Samuti ei ole andmed vajalikud alkoholi järelevalves.
Pudeli kuju ja värvus	
Korgi materjal	
Korgi värvus	
Korgi kuju	
Suka olemasolul sellekohane märg	
Suka värvus	
Esietiketi olemasolul sellekohane märg	
Tagaetiketi olemasolul sellekohane märg	
Muu etiketi olemasolul sellekohane märg	

* MAISis saadakse alkoholi puutuvad andmed liidestatult AR-ist.

AS-i § 17 lõige 2 sätestab veini käitlevale ettevõtjale kohustuse edastada PTA-le iga kuu 15. kuupäevaks aruande eelmisel kuul ekspordiks, hulgimüügiks või jaemüügiks suunatud veini kohta (välja arvatud ettevõtja, kes tegeleb ainult veini jaemüügiga).

Nimetatud säte kordab EL-i vahetult kohalduvaid õigusakte. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013⁸ artikli 147 lõike 2 kohaselt peavad ettevõtjad, eriti tootjad, villijad, töötlejad ja hulgikauplejad, kes käitlevad sama määruse I lisa XII osas loetletud veinisektori tooteid (näiteks viinamarjaveinid, veiniäädikas, värsked viinamarjad, välja arvatud lauaviinamarjad, ja muud tooted), pidama veinisektori toodete kohta arvestust. Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2018/273 artikli 28 alusel ei pea sellist arvestust pidama ettevõtjad, kes tegelevad ainult veini jaemüügiga või müüvad jooke ainult kohapeal tarbimiseks või kelle valduses on või kes pakuvad müügiks üksnes veinitooteid kuni 10-liitrise nominaalmahuga märgistatud mahutites, mis on suletud ühekorrasulguriga, tingimusel, et veetav kogus ei ole puhastatud või puhastamata kontsentreeritud viinamarjavirde puhul suurem kui 5 liitrit või 5 kilogrammi ja kõigi teiste toodete puhul suurem kui 100 liitrit.

Nimetatud erandid kehtivad tingimusel, et ettevõttesse sissetulevaid ja ettevõttest väljaminevaid kaupu ning varusid saab kontrollida igal ajal äridokumentide alusel. Ülevaade arvestuse pidamise ulatusest ja vormist on antud komisjoni rakendusmääruse (EL) 2018/274⁹ IV peatükis. Nimetatud peatükis sätestatakse tooted ja toimingud, mille üle tuleb arvestust pidada, iga toote ja toimingu kohta nõutav teave ning arvestuse pidamise süsteemi andmete sissekandmise tähtajad.

Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2018/273 artikli 36 lõigete 1 ja 2 kohaselt tuleb pädeval asutusel (PTA-l) tehakse järelevalvet veini käitlevate ettevõtjate üle, et veenduda, et toodete üle peetakse arvestust EL-i õigusaktides sätestatud nõuete kohaselt. Samuti peab liikmesriik

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854),

⁹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2018/274, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 rakenduseeskirjad viinapuude istutuseks antavate lubade süsteemi, sertifitseerimise, sissetulevate ja väljaminevate kaupade registri, kohustuslike deklaratsioonide ja teadete kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad asjakohaste kontrollide kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/561 (ELT L 58, 28.02.2018, lk 60–95).

koostama ja ajakohastama nimekirja ettevõtetest, kes on kohustatud oma veinitoodete üle arvestust pidama, või kasutama muuks otstarbeks koostatud asjakohaste ettevõtete nimekirja nimetatud määruse kohaldamisel. Seni on selle nimekirjana kasutatud AR-i ning muud puuduvad andmed on kogutud veini liikumise aruannetega. AR-i kaotamise korral ei ole veini käitlevatel ettevõtjatel vajalik esitada veini liikumise aruandeid PTA-le, kuid ettevõtjad peavad endiselt pidama arvestust oma käideldavate toodete üle ning PTA kontrollib nõuetest kinni pidamist. ToiduS-i § 7 kohaselt on teiste seas ka veini käitlevatel ettevõtjatel kohustus esitada majandustegevusteade, sellisel juhul on PTA-l võimalik kasutada rakendusmääruse (EL) 2018/273 kohaldamisel RTSR-i.

Eelnõu § 1 punktiga 4 asendatakse AS-i § 17 lõikes 3 tekstiosa „lõigetes 1 ja 2 sätestatud kohustused“ tekstiosaga „lõikes 1 sätestatud kohustus“. Sättes tehakse üksnes tehniline muudatus, arvestades, et eelnõus kavandatakse AS-i § 17 lõige 2 tunnistada kehtetuks (eelnõu § 1 punkt 3).

Eelnõu § 1 punktiga 5 tunnistatakse kehtetuks AS-i § 17 lõige 4, § 18 lõiked 1–3 ja § 21 lõike 1 punkt 2.

Paragrahvi 17 lõikes 4 paikneb volitusnorm, mille kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister veini aruande esitamise korra ja aruande vorminõuded. Kuna § 17 lõikes 2 sätestatud kohustus esitada veini kohta aruandeid tunnistatakse kehtetuks (vt seletuskirja § 1 punkti 3 selgitust AS-i § 17 lõike 2 kohta), siis puudub ka vajadus nimetatud volitusnormi säilitamise järele.

AS-i § 18 lõiked 1–3 sätestavad nõuded alkoholi dokumentidele selle impordil. Paragrahvi 18 lõike 1 kohaselt kontrollib tolliametnik alkoholi tollideklaratsioonil AR-i kande olemasolu, millest nähtub, et imporditav alkohol on kantud AR-i importija taotlusel. Paragrahvi 18 lõigete 2 ja 3 kohaselt ei ole tollideklaratsioonil registrikannet vaja kajastada, kui tegemist on tootenäidisega AS-i § 6 lõike 2 või 3 mõistes ning kui selle kohta tehakse tollideklaratsioonile asjakohane märge. Kuna AR kaotatakse, ei ole edaspidi vajalik alkoholi tollideklaratsioonil märkida registrikande olemasolu ning puudub vajadus seda ka kontrollida.

AS-i § 21 lõike 1 punkti 2 kohaselt tuleb alkoholi saatedokumendil esitada AR-i registrikande number, kui see alkohol on kantud AR-i. Kuna AR kaotatakse, siis sellest tulenevalt ei ole edaspidi vajalik alkoholi saatedokumendil registrikande numbrit märkida. Alkoholi kohta tuleb saatedokumendil esitada vaid järgmised andmed: alkoholi liik, nimi, tootja, müügiapakendi maht, etanoolisisaldus ning tootjapoolne partii tähistus. Eelloetletud andmekoosseis on piisav, et võimaldada kaupa ja selle partiid identifitseerida.

Eelnõu § 1 punktidega 6 ja 7 muudetakse AS-i § 49 lõigete 1 ja 3 sõnastust, mis sätestavad riikliku järelevalve ulatuse TTJA-le ja PTA-le. Kuna AR kaotatakse, siis võrreldes kehtiva seadusega jäetakse sätete sõnastustest välja viited AR-ile.

Eelnõu § 1 punktiga 8 tunnistatakse kehtetuks AS-i 50 lõike 2 punkt 3. AS-i § 50 lõike 2 punkti 3 kohaselt on korrakaitseorganil ehk riiklikku järelevalvet tegeval asutusel õigus saada ametialaseks kasutamiseks kõiki andmeid AR-ist. Korrakaitseorganid alkoholi valdkonnas on PTA, MTA, TTJA, PPA ning oma haldusterritooriumil valla- või linnavalitsus. AR-i andmete kasutuse ulatus ja vajalikkus riiklikus järelevalves on kirjeldatud eelnõu § 1 punkti 3 selgituste juures. Kuna AR-i tegevus lõpetatakse, tuleb ka AS-i § 50 lõike 2 punkt 3 kehtetuks tunnistada.

Eelnõu § 1 punktiga 9 täiendatakse AS-i §-ga 52², mis käsitleb riikliku järelevalve käigus võetud alkoholiproovide analüüsimist. Muudatus on seotud AS-i § 1 lõigete 4 ja 4¹ kehtetuks tunnistamisega. Seoses AR-i kaotamisega puudub vajadus säilitada olemasolevat volitatud laborite süsteemi. PTA vajab riikliku järelevalve tegemisel võetud proovidest analüüside tegemiseks asjakohast laboriteenuse pakkujat, seetõttu täiendatakse seadust sättega, mille

kohaselt tehakse riikliku järelevalve tegemisel võetud proovidest asjakohased analüüsid PTA volitatud laboris, mis vastab standardis EVS-EN ISO/IEC 17025 ette nähtud katselaboritele esitatavatele üldnõuetele. Kavandatud sätel on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikliga 146, mille kohaselt peavad laborid, kes on volitatud tegema analüüse, vastama standardis ISO/IEC 17025 sätestatud katselaboritele esitatavatele üldnõuetele. Normi koostamisel on eeskujul võetud söödaseaduse¹⁰ § 31 lõikest 3, mis reguleerib proovide analüüsimist sööda valdkonnas.

Kehtiva seaduse kohaselt annab õiguse tegutseda volitatud laborina valdkonna eest vastutav minister (regionaal- ja põllumajandusminister) käskkirjaga, kuid puudub vajadus, et PTA-le teenust osutavate laborite volitamise tegeleks Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Tagamaks paindlik lähenemine vajaliku labori leidmiseks lähtuvalt PTA vajadustest on otstarbekas, et volitatud laborina tegutsemise volituse andmisega tegeleb PTA. Selleks, et laborite volitamise süsteem lähtuks PTA vajadustest, pöördub PTA ise asjakohase labori poole asjakohase nõusoleku saamiseks ning nõusoleku saamise korral algatab PTA haldusmenetluse volitatud laborina tegutsemise volituse andmiseks. Võrreldes praeguse volitatud laborite süsteemiga ei esita laborid enam taotlusi volitatud laborina tegutsemise õiguse saamiseks. Kavandatud muudatustega ei panda PTA-le uusi ülesandeid, arvestades, et PTA tegeleb ka praegu laborite volitamise näiteks toidu, sööda ja loomatervise valdkonnas.

Eelnõu § 1 punktiga 10 täiendatakse AS-i rakendussätteid §-dega 76³ ja 76⁴ seoses AR-i kaotamisega. AR likvideeritakse 1. juulil 2026. aastal ning AR-i andmeid ei kanta ümber mõnda teise andmekogusse.

Eelnõu § 76³ kohaselt kehtib enne 2026. aasta 1. juulit regionaal- ja põllumajandusministri käskkirjaga laborile antud volitatud laborina tegutsemise õigus kuni PTA poolt uue volituse andmiseni või selle andmisest keeldumiseni, kuid mitte kauem kui 2027. aasta 1. juulini. Ülemikusäte on vajalik seoses AR-i kaotamisega ning senise AS-i alusel volitatud laborite süsteemi ümberkorraldamiseks. Nimetatud tähtpäeva määramisel on arvestatud, et see oleks piisav, et PTA saaks pöörduda asjakohase labori poole asjakohase nõusoleku saamiseks. Nõusoleku saamise korral algatab PTA haldusmenetluse volitatud laborina tegutsemise volituse andmiseks. Laboritele, kellele on regionaal- ja põllumajandusministri käskkirjaga antud volitatud laborina tegutsemise õigus, kuid kelle teenuseid PTA ei vaja, uut volitust ei anta.

Eelnõu § 76⁴ lõike 1 kohaselt lõpetatakse AR-i tegevus 2026. aastal 1. juulil. Lõike 2 kohaselt enne 2026. aasta 1. juulit arhiveeritud registriandmed ja registritoimikud kantakse arhiivi, kus neid säilitatakse kümme aastat registriandmete kehtetuks tunnistamisest arvates. Arhiveeritud avaandmetele pääseb ligi Andmete teabevärava kaudu. Arhiivi kantud mitteavalikele dokumentidele (veini liikumise aruanded, toote- ja etiketinäidised) tagab registripidaja juurdepääsu õigustatud huvi korral päringute alusel. Pärast säilitustähtaja möödumist registriandmed kustutatakse.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse ATKEAS-i seoses AR-i tegevuse lõpetamisega. Eelnõus kavandatakse kehtetuks tunnistada ATKEAS-i § 27 lõike 1 punkt 2¹ ja § 49¹ lõike 4 punkt 4, mis sätestavad aktsiisivabastuse alkoholile, mis esitatakse AR-i kandmise eesmärgil akrediteeritud ja sõltumatusse laborisse analüüsimiseks, ning maksumärgistamise vabastuse alkoholile, mis esitatakse AR-i volitatud töötlejale registrikande tegemiseks.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse RLS-i seoses AR-i kaotamisega. Eelnõus kavandatakse kehtetuks tunnistada RLS-i 10. peatüki 4. jao 9. jaotis, milles on sätestatud riigilõivu tasud AR-i kandmise taotluse läbivaatamise eest ning registrikande kehtivusaja pikendamise taotluse läbivaatamise eest.

¹⁰ RT I, 14.02.2025, 5

Eelnõu §-s 4 sätestatakse seaduse jõustumisaeg, mis on 2026. aasta 1. juuli. Nimetatud jõustumisaeg on sätestatud tulenevalt AR-i tegevuse lõpetamisega seotud rakendussättest (§ 76⁴ lõige 1), mille kohaselt lõpetatakse AR-i tegevus samal kuupäeval.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi ega võõrsõnalisi termineid, mida ei ole õigusaktides varem kasutatud.

5. Eelnõu vastavus EL-i õigusele

Eelnõu on kooskõlas EL-i õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on arvestatud järgmiste õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854);
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2019/787, milles käsitletakse piiritusjookide määramist, kirjeldamist, esitlemist ja märgistamist, piiritusjookide nimetuste kasutamist muude toiduainete esitlemisel ja märgistamisel, piiritusjookide geograafiliste tähiste kaitset ning põllumajandusliku päritoluga etüülalkoholi ja destillaatide kasutamist alkoholsetes jookides ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 110/2008 (ELT L 130, 17.05.2019, lk 1–54);
- 3) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2018/273, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1308/2013 viinapuude istutuseks antavate lubade süsteemi, istandusregistri, saatedokumentide ja sertifitseerimise, sissetulevate ja väljaminevate kaupade registri, kohustuslike deklaratsioonide, teavituste ja teabe avaldamise osas, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 asjakohase kontrolli ja karistuste osas ning millega muudetakse komisjoni määrusi (EÜ) nr 555/2008, (EÜ) nr 606/2009 ja (EÜ) nr 607/2009 ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 436/2009 ja komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/560 (ELT L 058 28.02.2018, lk 1–59);
- 4) komisjoni rakendusmäärus (EL) 2018/274, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 rakenduseeskirjad viinapuude istutuseks antavate lubade süsteemi, sertifitseerimise, sissetulevate ja väljaminevate kaupade registri, kohustuslike deklaratsioonide ja teadete kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 rakenduseeskirjad asjakohaste kontrollide kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/561 (ELT L 058 28.02.2018, lk 60–95).

6. Seaduse mõjud

Seaduse rakendamisega kaasnevad Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 46 mõistes majanduslike mõjudega seotud muutused alkoholi käitlemisega tegelevatele ettevõtjatele ja mõjud riigiasutuste (PTA, MTA, TTJA ja PPA) töökorraldusele.

Käesoleva seaduse rakendamisega ei kaasne otsest sotsiaalset mõju. Puudub otsene mõju ka keskkonnale, haridusele, kultuurile, spordile, regionaalarengule, siseturvalisusele, riigikaitsele ja välissuhetele.

6.1 Kavandatav muudatus: AR-i kaotamine (eelnõu § 1 punktid 3 ja 10)

Vabariigi Valitsus võttis 8. mai 2025. aasta majanduskabineti nõupidamisel vastu otsuse kaotada AR.

AR-i eesmärk oli 1994. a koguda ja hallata teavet Eesti turul oleva alkoholi kohta ning kontrollida enne turule lubamist laboratoorselt alkoholi kvaliteeti ja ohutust. Kaasajal on AR-i peamiseks ülesandeks AS-i § 8 lõikes 1 määratud ülesannete täitmine ehk alkoholi kohta käivate andmete kogumine, töötlemine ja säilitamine. Kuivõrd PTA-le ei ole alkoholi koostis- ja kvaliteedinõuete ning toidualase teabe nõuete järelevalve tegemiseks AR-i olemasolu vajalik ning teistele järelevalvet tegevatele ametitele (MTA, TTJA, PPA ning oma haldusterritooriumil valla- või linnavalitsus) oluline teave alkoholi käitleja ja teatav toodet iseloomustav teave on lisaks AR-ile kättesaadav ka teistest andmekogudest (vt tabel 1), siis kaotatakse AR.

Mõju valdkond: mõju riigivalitsemisele

Sihtrühm: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala valitsusasutus PTA

Avalduv mõju, selle ulatus ja sagedus: seoses AR-i kaotamisega puudub edaspidi vajadus näha ette ressurss AR-iga seotud tööjõukulude ning tehnilise haldamisega seotud kulude katmiseks. 2024. aasta andmetel olid AR-i aastased tehnilise haldamise kulud 14 150 eurot. Lisaks sellele oli AR-iga seotud personalikulu 72 050 eurot, mida on võimalik suunata näiteks järelevalvesse. AR-i tegevuse lõpetamise ja andmete arhiveerimise kulutused kaetakse seniste AR-i tehnilise haldamisega seotud ressurssidega, mistõttu puudub vajadus näha ette lisavahendeid riigieelarvest AR-i kaotamisega seotud toiminguteks. Samas vähenevad riigieelarve tulud, sest seoses AR-i kaotamisega ei laeku edaspidi riigilõivu AR-i kandmise taotluse läbivaatamise eest ega registrikande kehtivusaja pikendamise taotluse läbivaatamise eest. 2024. aastal kanti AR-i 10 009 uut toodet ja pikendati 3532 registrikande kehtivust, mille eest maksti riigilõivu kokku 114 218 eurot.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: AR-i platvorm on tehniliselt väga vananenud, mistõttu esineb selle töös tõrkeid, mis segavad riigiasutuste igapäevast tööd, ning suure tõenäosusega võib juhtuda, et süsteem lakkab töötamast enne kui AR-i tegevus lõpetatakse. Kui selline olukord tekib, siis platvormi taastamiseks tuleks arvestada vähemalt 100 000-eurose lisakuluga. Samuti võib see põhjustada seisakuid riigiasutuste töös ning toodete aeglasemat turule jõudmist, sest AR-i kannete tegemine on takistatud.

Mõju olulisus: mõju olulisus on keskmine.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Sihtrühm: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala valitsusasutus PTA, Rahandusministeeriumi valitsemisala valitsusasutus MTA, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala valitsusasutus TTJA, Siseministeeriumi valitsemisala valitsusasutus PPA

Avalduv mõju, selle ulatus ja sagedus: AR-i kaotamine vähendab PTA töökoormust ning vabanev ressurss on võimalik suunata teisteks järelevalvetegevusteks. AR-iga tegeleb praegu kolm inimest, kellest kaks üksnes sellega. Samuti puudub edaspidi vajadus eraldi AR-i veebilehe järele, mille saab sulgeda. AR-i kaotamine ei mõjuta oluliselt MTA, TTJA ning PPA tööd, sest asutuste tööks vajalikke andmeid on võimalik kätte saada ka muudest andmekogudest.

Seoses AR-i kaotamisega on vajalik muuta veebilehtedel olevaid teabetekste ja juhendeid ning teavitada järelevalveametnikke muudatustest.

Mõju ulatus töökorraldusele on keskmine, kuna on vaja muuta töö- ja juhendmaterjale, teha tehnilisi muudatusi (registri veebilehe sulgemine) ning teavitada järelevalveametnikke.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike, kuna kavandatava muudatusega ei muudeta järelevalve põhimõtteid.

Mõju olulisus: mõju olulisus on keskmine.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Sihtrühm: alkoholi tootjad (RTSR-i andmete alusel 120 seisuga 29.09.2025) ja importöörid (MTR-i andmete alusel 595 seisuga 01.10.2025), volitatud laborid (Riigi Laboriuuringute ja Riskihindamise Keskus (LABRIS), Eesti Keskkonnauuringute Keskus (EKUK), Terviseamet ning Põhjala Brewing AS)

Avalduv mõju, selle ulatus ja sagedus: ettevõtjatele tähendaks AR-i kaotamine nii rahalist kui ka ajalist kokkuhoidu. Kõikide AR-i kannete puhul tuleb tasuda riigilõivu (10 eurot uue kande tegemine, 4 eurot olemasoleva kande pikendamine). Ajalise kokkuhoiu annab see, et edaspidi ei pea tegema toiminguid registris. AR-i kande tegemiseks peab ettevõtja esitama taotluse koos laborianalüüsi protokoll, etiketi näidiste, tollideklaratsioonide ja muude dokumentidega. Vajalikke laborianalüüse teevad Eestis neli laborit, nt LABRIS-est on võimalik tellida analüüse, mille maksumus jääb vahemikku 100–500 eurot. 2024. aastal kanti AR-i 10 009 uut toodet (351 ettevõtte poolt) ja pikendati 3 532 registrikande kehtivust (131 ettevõtte poolt), mille eest maksti riigilõivu kokku 114 218 eurot. Laborianalüüside tellimisele võis seega hinnanguliselt kuluda 1 000 900 – 5 004 500 eurot.

Esmakordsel registrikande taotlemisel tuleb AR-i esitada volitatud labori väljastatud katseprotokoll; alkoholse joogi müügapakendil kasutatavate etikettide näidised või värvifotod; tolli poolt aktsepteeritud tollideklaratsiooni originaal tootenäidise impordi kohta, kusjuures tollideklaratsioonis peab olema märges, et see tootenäidis tuleb esitada registrikande tegemiseks (imporditud alkoholse joogi puhul); Eestisse toimetatud EL-i alkoholi puhul ATKEAS-i §-s 45 sätestatud saateleht ning tootja kirjalik nõusolek, kui täpsustatakse või muul viisil täiendatakse alkoholse joogi müügapakendi tootjapoolset märgistust (lisamärgistusega tarbijapakendis alkoholse joogi puhul). Juhul kui alkoholse joogi müügapakendi märgistusel muudetakse esitatud kohustuslikku teavet (välja arvatud tootjapoolse partii tähistus või selle asukoha muutmine), on kohustus see alkoholne jook uuesti esitada AR-i kande tegemiseks. Iga toote registreerimiseks tuleb täita eraldi taotlus ehk puudub võimalus esitada üks taotlus mitme toote kohta korraga.

Uue toote registreerimisel AR-i võtab selle kohta kõikide vajalike dokumentide kogumine ja vormistamine ettevõttel aega keskmiselt 30 minutit, registrikande elektroonseks sisestamiseks kulub lisaks 10–30 minutit. 2024. aastal oli keskmine brutopalk joogitootmise tegevusalal Statistikaameti andmetel 2179 eurot ja keskmine töötundide arv kuus 2024. aastal oli 168,58 tundi. See tähendab, et ettevõtjal kulub andmete kogumiseks ja esitamiseks keskmiselt 2–13 eurot registrikande kohta. Alkoholi maaletootjatel võib vajalike dokumentide saamine aega võtta kauemgi, sest dokumendid tuleb pärida koostööpartnerilt. Kuigi registreerimiskinnituse ootamise aeg ettevõtjale võib kiirematel juhtudel olla tundides, sätestab AS-i § 11 lõige 1, et registri volitatud töötaja otsustab alkoholi registrisse kandmise kümne tööpäeva jooksul sellekohase taotluse ja kohustuslikule esitamisele kuuluva materjali laekumise päevast arvates. Ettevõtjale tekib veel täiendav ajakulu hinnanguliselt 10-60 minutit, kui registritaotlusel tuleb andmeid täpsustada või tuleb esitada lisadokumente (hinnanguliselt 75% juhtudel).

Ühe registrikande kehtivus on viis aastat, sejärel peab ettevõtja seda pikendama. Pikendamist saab ettevõtja teha otse AR-i kaudu ning kui kõik andmed jäävad olemasoleval registrikandel samaks, siis kulub sellele tegevusele kuni 5 minutit registrikande kohta ehk ettevõtjal kulub maksimaalselt 1 euro. Kui aeguval registrikandel on vaja teha muudatusi, siis käsitletakse toodet uuna ning ettevõtja peab taotlema sellele uut registrikannet.

Seega uue registrikande kulud ettevõtjale võivad arvestuslikult jääda vahemikku 3236–15 192 eurot ning ühe registrikande pikendamise kulu oli 135 eurot.

AS-i § 10 kohaselt tuleb tarbijapakendis alkoholse joogi või tarbijapakendisse pakendamata alkoholi andmete kandmiseks AR-i koos asjakohase taotlusega esitada PTA-le (AR-i volitatud

töötleva) volitatud labori väljastatud katseprotokoll. Kehtiva õiguse kohaselt olid sellisteks laboriteks valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga volitatud laborid, EL-i teises liikmesriigis volitatud laborid ning EL-i välises riigis volitatud laborid, kes väljastasid asjakohaseid katseprotokolle, mis esitati koos muude andmetega AR-i kande tegemiseks. AR-i kaotamine mõjutab Eestis volitatud laboreid vähesel määral, arvestades, et alkoholi tootjatel on jätkuvalt vajalik enesekontrolli raames teha alkoholist analüüse, kuid ka järelevalveasutused vajavad teenusepakkujaid järelevalve käigus võetud proovide analüüsimiseks. Võimalike uute teenusepakkuja turule tulemisel võib muutuda seniste volitatud laborite klientuur.

AR-i kaotamisel tuleb arvestada, et alkoholi tootja peab vaatamata AR-i olemasolule või selle puudumisele tagama oma toodete ohutuse ning vastavalt oma enesekontrolliplaanile tegema laborianalüüse toodete nõuetekohasuse tagamiseks. Iga alkoholi tootja määrab oma enesekontrolliplaanis kindlaks, milliseid analüüse, millises mahus ning millise sagedusega on vaja teha, ning tootja saab ise valida, millise teenusepakkuja juures ta laseb analüüse teha. Lisaks annab AR-i kaotamine võimaluse uusi tooteid kiiremini ning väiksemate kuludega turule viia, kuna puudub vajadus tooteid registrisse kanda ning ära jäävad ka sellega seotud kulutused.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: ettevõtjatele võib kaasneda risk, et nad saavad toodete puudustest märgistusel teada alles siis, kui toode on juba turul, ning seega võib tekkida vajadus tooted turult tagasi kutsuda. Samas ei kontrollita ka praegu kõikide registreeritavate toodete märgistuse õigsust või on järelevalve käigus avastatud tooteid, mille märgistus ei vasta AR-i kantud nõuetekohasele tootenäidisele. Arvestades, et käitleja vastutus on tagada oma toote nõuetekohasus, siis on ebasoovitavate mõjude risk väike.

Mõju olulisus: mõju olulisus on keskmine.

6.2 Kavandatav muudatus: volitatud labor (eelnoõ § 1 punktid 1 ja 9)

Kehtiva AS-i kohaselt on volitatud labori korral tegu alkoholianalüüside tegemiseks akrediteeritud laboriga, kellele on antud õigus tegutseda volitatud laborina valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga. Volitatud laborina käsitatakse ka EL-i teises liikmesriigis asuvat laborit, kellele on andnud õiguse teha alkoholianalüüse teine liikmesriik, ja EL-i välises riigis asuvat laborit, kelle õigusest teha alkoholianalüüse on teatanud Euroopa Komisjon. AS-i § 10 kohaselt tuleb tarbijapakendis alkoholse joogi või tarbijapakendisse pakendamata alkoholi kandmiseks AR-i koos asjakohase taotlusega esitada PTA-le (AR-i volitatud töötleva) volitatud labori väljastatud katseprotokoll. Seoses AR-i kaotamisega puudub vajadus säilitada olemasolevat volitatud laborite süsteemi. Alkoholi käitlejatel on võimalik enesekontrolli raames võetud proovide analüüsimiseks valida endale kõige sobivam teenusepakkuja ja edaspidi puudub neil kohustus kasutada just volitatud labori teenuseid. PTA vajab riikliku järelevalve tegemisel võetud proovide analüüsimiseks asjakohast laboriteenuse pakkujat, kellele volitatud laborina tegutsemise õiguse andmiseks algatab haldusmenetluse PTA.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Sihtrühm: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala valitsusasutus PTA

Avalduv mõju, selle ulatus ja sagedus: seoses AR-i kaotamisega puudub vajadus säilitada olemasolevat volitatud laborite süsteemi. PTA vajab jätkuvalt riikliku järelevalve käigus võetud proovide analüüsimiseks asjakohast laboriteenuse pakkujat, kuid puudub vajadus, et PTA-le teenust osutavate laborite volitamise tegeleks Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Tagamaks paindlikku lähenemist vajalike laborite leidmiseks lähtuvalt PTA vajadustest on otstarbekas, et volitatud laborina tegutsemise õiguse andmisega tegeleb ja selleks haldusmenetluse algatab PTA. Sellega ei panda PTA-le uusi ülesandeid, arvestades, et PTA tegeleb ka praegu laborite volitamise näiteks toidu, sööda ja loomatervise valdkonnas.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: ebasoovitavate mõjude risk on väike, arvestades, et riikliku järelevalve käigus võetud proove analüüsitakse LABRIS-es, kes täidab ka volitatud labori ülesandeid.

Mõju olulisus: mõju olulisus on väike.

6.3 Kavandatav muudatus: veini liikumise aruande esitamise kohustuse kehtetuks tunnistamine (eelnou § 1 punktid 3 ja 5)

Kehtiva AS-i § 17 lõigete 2 ja 4 kohaselt peab veini käitlev ettevõtja esitama AR-i volitatud töötlejale ehk PTA-le iga kuu 15. kuupäevaks aruande tema poolt eelmisel kuul ekspordiks, hulгимүүгiks või jaemүүгiks suunatud veini kohta (välja arvatud juhul, kui ettevõtja tegeles ainult veini jaemүүгiga). Aruande vorminõuded kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikli 147 lõike 2 kohaselt peavad veini käitlevad ettevõtjad pidama arvestust käideldavate veinitoodete üle ning komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2018/273 artikli 28 lõike 3 kohaselt peab liikmesriik pidama nimekirja ettevõtjate kohta, kes on kohustatud veinitoodete üle arvestust pidama. Sama lõige sätestab, et kui selline nimekiri on muuks otstarbeks olemas, siis võib kasutada seda nimetatud määruse kohaldamisel. Seni on selle nimekirjana kasutatud AR-i ning muud puuduvad andmed on kogutud veini liikumise aruannetega. AR-i kaotamise korral kaob veini käitlevatel ettevõtjatel kohustus esitada veini liikumise aruandeid PTA-le, kuid ettevõtjad peavad endiselt pidama arvestust oma käideldavate toodete üle ning PTA kontrollib nõuetest kinnipidamist.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Sihtrühm: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala valitsusasutus PTA

Avalduv mõju, selle ulatus ja sagedus: PTA-l kaob kohustus koguda ja töödelda veini käitlevatelt ettevõtjatelt iga kuu saabuvald aruandeid (30 aruannet), kuid eelnõuga ei muudeta järelevalve põhimõtteid, mis on kehtestatud EL-i vahetult kohalduvates määrustes ja AS-is. PTA-l säilib endiselt kohustus teha riskipõhist järelevalvet alkoholi ohutuse ning koostis- ja kvaliteedinõuete täitmise üle.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike, sest muudatusega ei muudeta järelevalve põhimõtteid, kuid väheneb PTA koormus koguda ja töödelda veini liikumise aruandeid.

Mõju olulisus: mõju olulisus on väike.

Mõju valdkond: mõju veini käitlevate ettevõtjate halduskoormusele

Sihtrühm: veini käitlevad ettevõtjad (AR-i andmetel 30 seisuga 29.09.2025)

Avalduv mõju, selle ulatus ja sagedus: veini käitlevad ettevõtjad ei pea edaspidi esitama PTA-le iga kuu aruannet nende poolt ekspordiks, hulгимүүгiks ja jaemүүгiks suunatud veinitoodete kohta, kuid tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikli 147 lõikest 2 peavad ettevõtjad endiselt pidama arvestust nende käideldavate veinitoodete üle. See ei ole ettevõtjatele uus või lisakohustus.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike, sest muudatusega väheneb ettevõtjate halduskoormus.

Mõju olulisus: mõju olulisus on väike.

6.4. Kokkuvõtte haldus- ja töökoormuse kohta

Ettevõtjate halduskoormus: ettevõtjate halduskoormus väheneb, sest AR-i kaotamisega puudub alkoholi käitlejatel edaspidi vajadus kanda tooteid registrisse ning ära jäävad ka sellega seotud kulutused (riigilõiv, registri kandeaks vajalike dokumentide kogumine, vormistamine ja sisestamine, laborianalüüsid AR-i kande tegemiseks ja muud). Siiski peab alkoholi tootja

vaatamata AR-i olemasolule või selle puudumisele tagama oma toodete ohutuse ning vastavalt oma enesekontrolliplaanile tegema laborianalüüse toodete nõuetekohasuse tagamiseks, kuid see ei ole ettevõtja jaoks uus või lisakohustus.

Lisaks ei pea veini käitlevad ettevõtjad edaspidi esitama PTA-le iga kuu aruannet nende poolt ekspordiks, hulgemüügiks ja jaemüügiks suunatud veiniproduktide kohta, kuid tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikli 147 lõikest 2 peavad ettevõtjad endiselt pidama arvestust nende käideldavate veiniproduktide üle. Ka see ei ole ettevõtjatele uus või lisakohustus.

Avaliku sektori töökoormus: avaliku sektori töökoormus jääb üldiselt samaks. Eelnõu kohaselt ei ole ette näha uue asutuse või struktuuriüksuse loomist. Seoses AR-i kaotamisega vabaneb inimressurss (AR-iga tegeleb praegu kolm inimest, kellest kaks üksnes sellega), vajalik on muuta töö- ja juhendmaterjale ning veebilehtedel olevaid teabetekste, teha tehnilisi muudatusi (registri veebilehe sulgemine) ning teavitada järelevalveametnikke muudatustest.

Kuna seaduse rakendamisega ei kaasne olulisi mõjusid, puudub vajadus koostada Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 46 lõike 3 kohane mõjude analüüsi aruanne.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eelnõus kavandatud muudatuste rakendamiseks on vaja riigil teha mõningaid ümberkorraldusi riigieelarve vahendites. Seoses AR-i kaotamisega puudub edaspidi vajadus teha kulusi registri tehnilisele haldamisele ja registri toimingutega seotud personalile. Personalikulu on võimalik edaspidi suunata teistesse järelevalvetegevustesse ning AR-i sulgemise ja andmete arhiveerimise kulutused saab katta seniste AR-i tehnilise haldamisega seotud ressursside arvelt, mistõttu puudub vajadus AR-i sulgemisega seotud toiminguteks näha ette lisavahendeid riigieelarvest. Samas jääb riigieelarvesse laekumata AR-i kannete tegemiseks tasutav riigilõiv.

AR-i aastased kulud olid 2024. aastal 86 200 eurot, mis hõlmavad nii personalikulu kui ka registri ülalpidamiskulusid. AR paikneb platvormil, millele pakub hooldust ainult üks ettevõtja, ning arvestades, et AR-i platvorm on väga vananenud, siis suurenevad AR-i hoolduskulud igal aastal. 2024. aastal oli AR-i aastane hoolduskulude maksumus 14 150 eurot. PTA-s tegeleb AR-i registrikannete kontrollimise ja haldamisega kolm töötajat, kusjuures kaks töötajat tegelevad ainult üksnes AR-iga.

Kõikide AR-i kannete puhul tuleb tasuda riigilõiv, mis uue registrikande tegemise puhul on 10 eurot ning olemasoleva registrikande pikendamise puhul on 4 eurot. 2024. aasta andmete põhjal tehti AR-i 10 009 uut registrikannet ning pikendati 3532 registrikannet, mille eest maksti riigilõivu kokku 114 218 eurot.

Vajalik on muuta töö- ja juhendmaterjale ning veebilehtedel olevaid teabetekste, teha tehnilisi muudatusi (registri veebilehe sulgemine) ning teavitada järelevalveametnikke muudatustest. Nimetatud tegevustega kaasnevad kulud kaetakse asutuste eelarvest.

Eelnõus kavandatud muudatuste rakendamisega ei kaasne tegevusi, kulusid ega tulusid kohalikele omavalitsustele.

8. Rakendusaktid

8.1 Uus rakendusakt

Seaduseelnõuga ei kaasne vajadust töötada välja uusi rakendusakte.

8.2 Muudetav rakendusakt

Eelnõu seadusena rakendamiseks tuleb muuta maaeluministri 18. augusti 2020. a määrust nr 57 „Põllumajandus- ja Toiduameti põhimäärus“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/102082025028>).

8.3 Kehtetuks muutuvad rakendusaktid

Eelnõu seadusena jõustumisel muutuvad tulenevalt haldusmenetluse seaduse § 93 lõikest 1 volitusnormi kehtetuks tunnistamise tõttu kehtetuks:

- 1) Vabariigi Valitsuse 6. augusti 2002. a määrus nr 250 „Volitatud laborina tegutsemise õiguse andmise, muutmise, peatamise ja kehtetuks tunnistamise kord“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/105072023260>);
- 2) põllumajandusministri 21. augusti 2002. a määrus nr 69 „Riiklikku alkoholiregistrisse registrikande tegemiseks esitatava taotluse vorminõuded“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/123102014009>);
- 3) põllumajandusministri 10. detsembri 2002. a määrus nr 183 „Veini kohta aruande esitamise kord ja aruande vorminõuded“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/13284219>);
- 4) põllumajandusministri 4. juuni 2004. a määrus nr 104 „Katseprotokollis sisalduvate andmete loetelu“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/126022015029>);
- 5) maaeluministri 11. märtsi 2019. a määrus nr 30 „Riiklik alkoholiregistri põhimäärus“ (<https://www.riigiteataja.ee/akt/104072023039>).

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2026. aasta 1. juulil. Nimetatud jõustumisaeg tuleneb AR-i tegevuse lõpetamisega seotud rakendussättest, mille kohaselt lõpetatakse AR-i tegevus samal kuupäeval.

10. Eelnõu kooskõlastamine ja huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Seaduse eelnõu ja seletuskiri esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Justiits- ja Digiministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Siseministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Andmekaitse Inspeksioonile, Riigi Infosüsteemi Ametile, Statistikaametile ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule.

Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks Rahvusrarhiivile, Alkoholitootjate ja Maaletoojate Liidule, Eesti Õlletootjate Liidule, Eesti Väikepruulijate Liidule, Eesti Viinamarjakasvatajate ja Veinivalmistajate Liidule, Eesti Väikedestilleerijate Liidule, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile.

Algatab Vabariigi Valitsus2025. a.

(allkirjastatud digitaalselt)

...

Riigikogu esimees